

**РАЗЛИЧИЯ ПО ПОЛ ПРИ РАБОТНАТА СИЛА
НА ВЪЗРАСТ НАД 55 ГОДИНИ В БЪЛГАРИЯ
И СТРАНИТЕ ОТ ЕС**

Кремена Борисова-Маринова

*Ръководител на секция
„Икономическа и историческа демография“, ИИИЧ-БАН*

kbmar@abv.bg

Резюме: *В настоящия доклад се разглеждат от демографска гледна точка теоретичната рамка и подходите за изследване на джъндърните различия при възрастната работна сила. Предложена е и най-обща тематична класификация на публикуваните изследвания по този проблем. Представени са резултатите от международно сравнение на динамиката на различията по пол при възрастната работна сила в България и страните от ЕС. Основната цел на доклада е да се открие мястото на България през последното десетилетие сред останалите европейски страни в две избрани области – равнище на икономическа активност и качество на живота на възрастната работна сила.*

Международният сравнителен анализ включва динамиката на избраните показатели при възрастната (55–64 години) и общата (над 15 години) работна сила в България и средните за страните от Европейския съюз равнища. Избраният период на изследване – 2005–2014 г., представлява интервал от време на значителни промени в пенсионната възраст в България и редица други европейски страни. Третият аспект на международното сравнение цели да се очертае размера на различията по пол за всеки от избраните показатели при възрастната работна сила в България спрямо останалите страни от ЕС и тяхното изменение през анализирания период.

Показателите за различията по пол са изчислени като разлики между съответните показатели за мъжете и жените, поради което те могат да приемат както положителни, така и отрицателни стойности.

В доклада е използвана информация от публикации на Европейската комисия, Евростат, НСИ и собствени изследвания. Анализът обхваща всички години на периода 2005–2014 г., за които са публикувани съпоставими данни.

Ключови думи: различия по пол, стареене на работната сила, заетост, икономическа неактивност, доходи

УВОД

В публикувания през месец март 2016 г. доклад на ЕК за макроикономическите дисбаланси в България се дава оценка на най-острите проблеми, пред които е изправена страната днес. Немалка част от тях е пряко свързана с използването на работната сила. Констатираните за пореден път проблеми в областта на заетостта могат да се разглеждат като ключова брънка от веригата заплати-доходи-бедност за страна като България. В анализа се посочват и основните структурни проблеми на пазара на труда, като високи нива на дългосрочната безработица, ниски нива на икономическа активност, ниска производителност на труда, сериозни несъответствия между търсенето и предлагането на пазара на труда, неефективни политики по отношение на заетостта, данъчно-осигурителна политика, която не мотивира младежите и нискоквалифицираните лица (ЕК, 2016: 31-39). Тези стари проблеми днес се комбинират с отчетливото изоставане на страната по икономически растеж през периода 2009–2014 г. в сравнение със сходни страни като Чехия, Естония, Латвия, Литва, Унгария, Полша, Румъния, Словакия и др. Подобна комбинация навежда на заключението, че в страната не се поставя ударението върху адекватността и ефективността на политиките по заетостта, а провежданата политика по доходите е насочена не толкова към повишаване на стандарта на живот, колкото към разширяване на зависимите групи в обществото. В Доклада се посочва, че „през 2014 г. съотношението между данъчните приходи и БВП достигна 27,8 %, което го нарежда на предпоследно място в ЕС и е много по-ниско от средните за ЕС-28 около 40 %. Това всъщност означава ограничени ресурси за обществените услуги.” (ЕК, 2016: 51). Като важно допълнително структурно предизвикателство пред страната се набляга и върху развитието на здравната система, чиято характеристика е „с ограничен достъп, ниска степен на финансиране и слаби здравни резултати“ (ЕК, 2016: 53-54). Посочва се, че пред страната стоят важни предизвикателства, свързани със здравето на работната сила, но ѝ липсват цялостна стратегия и политики за справяне с този проблем.

И трите макроикономически акцента, които бяха маркирани дотук, и които в доклада на ЕК са третирант от позициите на населението и работната сила, засягат в още по-голяма степен онзи сегмент от нея, който е обект на настоящото изследване – икономически активните лица на възраст над 55 години. Започналото отдавна стареене на населението и работната сила наред с растящата продължителност на живота и подобряването на здравословното състояние са трите демографски процеса, които обуславят възможността за удължаване на периода на икономическа активност на индивидите в развитите страни. В България процесите на стареене бяха ускорени значително през последните две и половина десетилетия от високата емиграция и много по-незначителната по размери имиграция (Борисова-Маринова и Моралийска-Николова, 2011: 80-91, 108–115). Очакваната продължителност на живота при раждане в страната също се увеличава, макар и бавно през последните 15 години, въпреки което остава по-ниска от средните за ЕС показатели и за двата пола. От друга страна, дълготрайното свито възпроизводство на работната сила и значителното съкращаване на входните потоци от млади икономически активни лица в България все повече повишават значимостта на активното и ефективно използване на възрастната